

130 Zato t o zovemo Letè (Pozabo),
Evnóe o n o ; šele pa, kdor pije
obé, spozná učinek njun in rabo.

133 Užitek vseh užitkov s tem užije.
Dovolj sem ti zdaj žejo utešila,
pa da se ti nič več o tem ne odkrije.

136 No, tébi k ljubú, to bom priključila
(manj ljubi pač ne bodo moji glasi,
če več povem, kot kar sem obljubila!):

139 Vsi pesniki, ki v starodavnem časi
o sreči peli zlatega so veka,
so sánjali, da bil je na Parnasi;

142 t u raj je bil nedolžnega človeka,
t u večna vesna vsak je sad dajala,
t u nektarja vseslavljen je reka.«

145 Okrenem se k poetoma, ki stala
za mano sta; ob glasu te novice —
zapazil sem — oba sta se smehljála.

148 In krenil spet sem k divni gôspi lice.
(Dalje.)

Bajka.

France Bevk.

Deček je bil toliko velik, da je pogledal na mizo, in je imel ko oglje črne lase in črne oči.

»Babica, povej mi pravljico!«

Želja, ki jo je izrazil, se mu je zdela tako lepa, da je veselo zaploskal z ročicama. Radost pa se je še stopnjevala. Prijel se je z rokama za klop in odskakoval z nogami, kakor je bil videl delati opice v zverinjaku od veselja nad lešnikom, ki so ga ji bili vrgli paglavci. Ko je dal na ta način duška svojemu veselju, je pogledal babico.

Babica je nategnila obraz v resne gube in dejala:

»Ne znam nobene pravljice več.«

Babica ni nikoli lagala, a zdaj le ni povedala po pravici. Kako je mogoče, da je pozabila vse pravljice, ki jih še on ni pozabil? Če bi znal tako govoriti kakor babica, bi jih pripovedoval on. Začel bi:

»Živel je oče, ki je imel tri sinove...«

Do tu bi šlo. Ta začetek je v vsaki pravljici najlepši. Oče ima tri sinove. O materi ni vedno govora. Pa čemu bi jim mati, če so kuhali sinovi? Prvi sinov je najstarejši, tretji je najmlajši. Eden izmed njih je bolj pameten ko vsi drugi in drugi zopet najneumnejši; najmlajši je vedno najbolj izveden. Drugače ni mogoče in pravljica ne laže nikoli.

Dečku je bilo to jasno. On sam je bil najmlajši, a ni imel očeta, mati se je trudila na njivi, babica ga je varovala.

»Babica, v knjigi so pravljice.«

Spomnil se je, da je babica brala nekoč iz knjige. Knjiga je velika, brez slik, z velikimi črkami in leži zaprašena na polici.

Babica se je nasmehnila; dejala je: »V knjigi ni pravljic.« Odložila je nogavico, ki jo je pletla, in dejala: »Še eno bajko vem. Bog mi jo je po-

vedal v spanju. Ti je ne boš razumel, ker si majhen in neumen.«

Ali babica ne ve, da je on najmlajši in da so v pravljici vsi najmlajši zelo pridni in razumni? To dečka ni brigalo. Zgrabil se je z rokami za klop in odskakoval z nogami.

»Če ne boš priden, ne povem.«

Noge so obstale na tleh, roke so visele ob telesu, črne oči so se bliskale.

Babica pa je začela:

»Tiho, pa poslušaj! Daleč, daleč tam, kjer solnce spi in zjutraj vstaja, je živel kralj, čigar imena ni smel nihče ne imenovati, ne zapisati.«

Deček je strmel. Pravljice s takim začetkom še ni bil slišal. Raje bi videl, da ima kralj sine.

Babica je nadaljevala:

»Sredi palm in rož, sredi oljk in smokev je stala njegova palača, sloneča na zlatih stebrih. Njegov prestol je bil iz slonove kosti, nosili so ga štirje levi. Pod nogami so mu ležale rubinaste preproge, nad glavo mu je pav razprostiral pahljačo. Na desno je stala živa stena teles in sulic, na levo je stala živa stena teles in sulic.

Pod nogami so mu ležale sužnje in mu čitale vsako željo iz oči. Če je zahrepenel po grozdju, se je dvignila skodelica sadja na tresočih se oblih rokah do njegovih ust; če je zaželel vina, je zacvela zlata kupa, polna penečega vina, pred njegovim obrazom. Če se mu je hotelo krvi, mu je podala sužnja bodalce in razgaljene prsi, da se je nasitil...

Bil je po svojem bogastvu najsrečnejši kralj izmed kraljev svojega rodu; bil je po svojem obilju in prenasičenosti najnesrečnejši človek na svetu. Dan za dnem si je izmišljal nove slasti in nove muke.

Vse ulice so šepetale o njem. Beduin, ki se je v puščavi izgubil, je v vročih sanjah pred svojo smrtjo videl njegov polživinski obraz. Solnce je prenašalo njegov spomin čez zemsko oblo.

Vodil je srečno vojsko, najnesrečnejšo vojsko vseh vojsk. Rod za rodom je klonil in trepetal pred njegovim imenom. Kdor se mu je priliznil in se mu priklonil, ga je obsul z bogastvom, da je nesel slavo krvoloka med ljudi, ki so drgetali iz strahu pred vohunom: »Slava mu, najvišja slava!« v duši pa so kleli: »Proklet do dna zemlje!«

Zgodilo pa se je, da je kralj zbolel. Zaželel si je vina, pa je vrgel kupico na tla, da se je rdeča tekočina razlila po preprogi; ustnice so ga pekle. Zaželel si je sadja, pa so se ga njegove ustnice jedva dotaknile. Bodalce je vrgel proč od sebe in se je zrušil na prestolu. Spoznal je, da je šibek. Obraz se mu je spačil, oči so se zavile ko v boju s smrtjo. Bal se je, da ljudje padejo ta hip nanj ko hijene in ga živega požro.

Služabniki pa so mu bili zvesti. Prijeli so ga in ga nesli na blazine. Sulice so se povesele, sužnje so zakrile obraze. Deželo je napolnila prihuljena žalost: kralj je obolel. Srca so tiho poskakovala, solnce je veselo sijalo.

Kralj je ležal na blazinah, starost mu je lezla v obraz, težko je sopel, ko da ga je bil kdo zbadal s sulicami. Trop služabnikov in mož je stal okrog njega, da ustrežejo vsaki njegovi želji. Sto želj je imel radi ene, ki se ni dala izpolniti.

Zdravje se mu ni vrnilo. Kakor kaktusovo trnje ga je grizlo v duši in polnilo mrak. Dal je zaklati čredo živali in jih darovati. A bogovi so ostali gluhi. Trideset ljudi je darovalo zanj zadnji blesk oči; s kletvino na ustnah so umirali.

Ukazal je pripraviti veselico. Trideset tisoč ljudi je došlo iz vseh pokrajin. Vino se je pretakalo, rože so se osipale na goste, ženske in pesmi so mamile. Oblekel je kraljeva oblačila, odnesli so ga med svate in goste. Vzel je kupico in napil. Kupica mu je padla iz roke. Videl je, da je izgubljen.

Niti lepa Subu, najlepša izmed deklic vseh dežel, ki jo je bil vzel za ženo, mu ni vrnila zdravja.

Poklical je modrijana Titeada in mu je dejal: »Titead, povej mi, kdaj ozdravim?«

Titead je pobledelel, ko da so mu prebrali obsodbo: danes umrješ! in je padel na obraz: »Milot, o kralj! Kako naj to vem?«

»Titead, kdaj umrjem?«

Titead ni dvignil pogleda; ležal je na zemlji kot pes, ki ga bije gospodar za majhen pregrešek.

»Ne vem, o kralj. Velika je skrivnost bogov.« Titead je umrl še tisti dan.

Ko je stopil nov modrijan na njegovo mesto, je moral prestopiti njegov grob. Dejali so mu: »Pripravi se! Kralj te bo vprašal, kdaj ozdravi ali umrje, in te bo pokopal.«

Modrec Hakam pa je poznal ženo Zaras, ki je bila tujega pokoljenja in je brala prihodnost iz oči.

Ko ga je vprašal kralj, kdaj bo ozdravel, se je udaril Hakam s čelom ob zemljo in dejal:

»Bogovi so milostni z menoj, o kralj. Poznam ženo Zaras, ki je tujega rodu in vé odgovor na tvoje vprašanje.«

»Ali ne veš, da žene tujega rodu ne smejo pred kraljevo obličje?«

Hakam pa je znova padel na obraz in dejal: »Res je, o kralj! Toda smrt ti gleda iz oči, in pred smrtjo smo vsi enaki. Ozdravila te bo in ti je ne boš več zrl, za vedno ne.«

Kralj bi bil rad živel, zato se je omečil v svojem trdem srcu in dejal: »Pripelji jo, Hakam!«

Privedli so ženo. Vzravšana je stala pred kraljem, da so jo hoteli s sulicami prebosti. Kralj pa je z bleskom v bolnih očeh namignil, naj jo pustijo. Odstopili so.

Kralj je dejal: »Govóri, žena!«

Žena je govorila: »Ozdravel boš, ko okusiš kri svobodnih ljudi, ki niso nikoli klečeplazili pred teboj, lagali ti, s strahom govorili o tebi. Razpošlji služabnike, da jih dobijo, in tvoje zdravje bo mlado, kakor kri gazele.«

»To je vse, kar veš, žena?«

»Vse, o kralj!«

»Umorite jo!«

Tri sulice so jo zabodle.

Služabniki so šli na vse strani dežele, da poiščejo svobodnih ljudi, ki se niso klanjali nikoli.

Dolgo jih je čakal kralj. Vrnili so se prazni in popadali na obraze. Kralj je namršil čelo in zaklical: »Hakam!«

Hakam pa se je sklonil in dejal: »Še enkrat naj gredó, o kralj! Gredo naj v dno puščave, prebudejo naj vse vrhunce gora, prepade in vodé...«

Šli so.

V globelih temnih gorá, med skalami in gozdovi so našli ljudstvo, ki je samotarilo svoje borno življenje in se ni zmenilo za kralja.

»Ali veste, da je kralj bolan?« so vprašali služabniki.

»Ne vemo,« so dejali. »Kaj nam mari!«

»Ne more ne živeti, ne umreti...«

»Čemu ne umrje?«

»Vi se ne bojite kralja, ki je mogočen in bogat, četudi je bolan?«

»Slišali smo o njem samo slabo. Kdor je slab, se ga ne bojimo, ne častimo ga.«

Služabniki so se razveselili. »Naj kralj živi! Ozdravel bo! Obsul nas bo z dragulji, pripravil pojedino. Dajte nam krvi svobodnih!...«

»Niti eden izmed nas ni svoboden. Obkolil nas je kralj okoli in okoli, med nas je poslal pse, odvedel nam je hčere in živino. Tiger! In če bi imeli svobodo, ne bi je prodali, niti enega človeka ne, niti ene kaplje te krvi!«

Kraljevi služabniki so raztrgali oblačila in se vrnili.

Ko je kralj zaslišal sporočilo, je zrl kot blazen. Molče se je vrgel na blazine in se premetaval. Kot kipi so zrl sluzabniki nanj, bronasti bogovi so se mu rogali. Nihče mu ni ponudil kupice, ne skodelice, ne bodalca, ne besede... Kralju se je zdelo, da se vrsta ljudi okrog njega oži, da pada nanj in ga trga z zobmi...

In potem... je umrl...

Babica je nehala pripovedovati, deček je bil medtem zaspal. Ko se je vzbudil, je vprašal: »In kako je bilo?«

»Kralj je... zadremal...«

»A-a-a?« se je deček začudil. Niti začetka bajke ni vedel več, ker se ni začela: Živel je oče...

Pod slapom.

Vrgel sem se v slap...

Čez moje telo divjá konjenica vihra,
o, kako vodnim vrancem griva plapola!
V srebrnih ledenih plamenih gorim,
kričim v slasti, da prekričim
jaz
obdajajoče me vodovje...

Vse je valovje: divje orkester igra
marzeljezo! Ho, ho, na poti na dno!

— — —
Tudi jaz sem val, ki peni se, šumi
in poje v zboru vodâ,
ki vzganjajo, sklanjajo se preko skal...

Za hip sem se ozrl v domotožju nazaj:
mirno se toči lahnâ melodija
in val iz vala mehkó se izvija...
vse bližje prepada drsi... vse tiše... tiše...
ko da se boji,
da tam izzveni, izgori — —

In že je planila, prelila se v snopiče pojoče,
v grivo titanskih konj, v orglje, v kres,
v drevje, ki pleše ob godbi nebes — —
O divna veličina: glej ubrano vodó
padajočo v slap... Takó moje misli deró,
išoč vseh skrivnosti dno.